

ISSN: 2149-8539

Yayın Tarihi: 11.10.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Article Type : Research Article

Geliş Tarihi : 01.10.2025
Kabul Tarihi: 29.10.2025

Yemen'den Körfez Ülkelerine Göç: Nedenleri, Karşılaşılan Zorluklar ve Etkileri

Migration from Yemen to Gulf Countries: Motivations, Challenges, and Impact

Gamal Mohammed Hussein Ali Al-Turki

Yüksek Lisans Öğrencisi

Sakarya Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Sakarya University

Department of International Relations

gamal.al-turki@ogr.sakarya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8297-7509>

Öz: Bu çalışma, Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine yönelik göç hareketini; göçmenlerin ekonomik, sosyal ve politik motivasyonları ve karşılaştıkları yapısal zorlukları ile Yemen ve Körfez ülkeleri üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir perspektifle analiz etmektedir. Çalışma, Arapça, Türkçe ve İngilizce kaynaklar, uluslararası örgüt raporları ve resmi istatistikler kullanılarak akademik bir perspektifle hazırlanmıştır. Araştırma, göçün başlıca nedenlerinin ekonomik faktörler, güvenlik ve istikrar arayışı ile akademik fırsatlar olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, çalışmada göçmenlerden gönderilen havalelerin Yemen ekonomisi için hayati bir rol oynadığı, milyonlarca aileyi desteklediği ve ulusal para birimini stabilize ettiği vurgulanmaktadır. Göçmenlerin sosyal ve kültürel entegrasyonu, yapısal engeller ve stereotipler nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Bu durum bireysel refahı ve toplumsal uyumu etkilemektedir. Politika önerileri, ev sahibi ülkelerde adil iş yasalarının uygulanması ve göçmen haklarının korunması gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca araştırma, Yemen'in ülke altyapısının ve iş piyasasının geliştirilmesinin, göçe uzun vadeli bağımlılığı azaltmada kritik olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgular, Körfez göçünün karmaşık dinamiklerinin ve hem Yemen hem de bölge için önemini daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yemenli Göçmenler, Körfez İşgücü Piyasası, Uluslararası Göç, Havale Ekonomisi, Göçmen Hakları, Körfez Siyaseti

İntihal/Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate and no plagiarism detected.

Abstract: This article examines the phenomenon of Yemeni migration to the Gulf countries, focusing on the motivations, challenges, and impacts of this migration. The study is based on an academic analysis of a wide range of sources in Arabic, Turkish, and English, including international organization reports and official statistics. The findings indicate that the primary motivations for migration include economic factors, the pursuit of security and stability, and academic opportunities. At the same time, Yemeni migrants face multifaceted challenges related to legal frameworks, labor exploitation, social and psychological pressures, and security and political risks. Furthermore, the study highlights that remittances from migrants serve as a lifeline for the Yemeni economy, supporting millions of families and stabilizing national currency. The social and cultural integration of migrants remains limited due to structural barriers and stereotyping, affecting both individual well-being and broader societal cohesion. Policy implications suggest the necessity of fair labor regulations and protection of migrant rights in host countries. Additionally, the research emphasizes the importance of developing Yemen's domestic infrastructure and job market to reduce long-term dependence on migration. These insights contribute to a better understanding of the complex dynamics of Gulf migration and its significance for Yemen and the region.

Keywords: Yemeni Migrants, Gulf Labor Market, International Migration, Remittance Economy, Migrant Rights, Gulf Politics

Araştırma & Yayın Etiği/ Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiştir. Yayın etiği ihlalleri yazarın sorumluluğundadır.

Research & Publication Ethics This article has been reviewed by at least two referees. Violations of publication ethics are the responsibility of the author(s).

Atıf/Citation

Yanartaş Demir, M., & Al-Turki, G. M. H. A. (2025). Yemen'den Körfez ülkelerine göç: Nedenleri, karşılaşılan zorluklar ve etkileri. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 11(2), 36–49. <https://doi.org/10.25272/icps.1775750>

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Göç ve gurbet, Arap toplumlarının sosyo-ekonomik yapısında köklü bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren bölgedeki ekonomik ve siyasi dönüşümlerin hız kazanmasıyla birlikte, bireylerin daha iyi fırsatlar arayışıyla başka ülkelere yönelmesi yaygın ve zorunlu bir süreç hâline gelmiştir. Bu olgu farklı biçimler almış; şehirlerarası iç göç, komşu Arap ülkelerine yönelik bölgesel göç ve hatta Avrupa ile Kuzey Amerika'ya doğru uzak mesafeli göçlerle çeşitlenmiştir. Ancak bu göç hareketlerinin en belirgin ve etkili olanı, özellikle 1970'lerdeki petrol gelirlerindeki ciddi artışın ardından Körfez ülkelerinde yabancı iş gücü talebinin hızla artması sonucu ortaya çıkmış (Birks & Sinclair, 2020) ve Yemenliler de bu süreçte coğrafi yakınlık ve kültürel bağlar nedeniyle öne çıkan bir grup olmuştur. Bu dönemde Körfez ülkelerinde benzeri görülmemiş bir şekilde yabancı iş gücüne ihtiyaç duyulmuş ve Arap ile Asya ülkelerinden gelen işçilere kapılar açılmıştır (Birks & Sinclair, 2020).

Arap ülkeleri bağlamında göç yalnızca nüfus hareketi olarak değil, aynı zamanda kaynakların ve gelirlerin yeniden dağıtılmasına yönelik yapısal bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir. Özellikle ekonomik imkânları sınırlı veya siyasi-askerî çatışmalardan etkilenen ülkelerdeki pek çok aile, yurt dışındaki göçmenlerin gönderdikleri havalelere temel bir geçim kaynağı olarak bağımlı hâle gelmiştir. Bu noktada Yemen örneği dikkat çekicidir. Göç, Yemen toplumunun kültürel yapısının ve ekonomik hayatta kalma stratejilerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Zayıf ekonomik yapı, sınırlı istihdam olanakları ve süreğen siyasal-askerî krizler yüz binlerce Yemenliyi yurtdışında iş aramaya sevk etmiş, Körfez ülkeleri ise coğrafi yakınlık ve kültürel ortaklık sayesinde doğal bir hedef hâline gelmiştir (al-Rumaihi, 2002).

Tarihsel olarak Yemen ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkiler insani ve ekonomik boyutlarda köklü bağlara sahiptir. Suudi Arabistan, 20. yüzyılın ortalarından itibaren Yemenliler için başlıca istihdam merkezi olmuş; iş, ticaret ve eğitim amacıyla göçmenleri çekmiştir. Petrol gelirlerindeki artışın yarattığı ekonomik canlanmaya bağlı olarak Körfez'deki Yemenli sayısı yüksek iş gücü talebiyle büyük ölçüde artmıştır. 1990-1991 Körfez Savaşı'nın ardından yaşanan siyasi değişimler Yemenli işçilerin durumunu olumsuz etkilese de Yemenli göçmenlerin Körfez iş gücü piyasasındaki varlığı kalıcı olmaya devam etmiştir (Halliday, 1992).

Körfez ülkelerinin Yemenli göçmenler açısından önemini birkaç düzeyde açıklamak mümkündür. Birincisi, ekonomik düzeyde, Körfez ülkeleri Yemen'de mevcut olanlara kıyasla daha yüksek ücretler ve süreklilik arz eden iş gücü talebi sayesinde cazibe merkezi konumundadır. İnşaat, hizmet, ticaret ve ulaşım sektörleri Yemenli işçilerin yoğun olarak çalıştığı alanlardır. İkincisi, toplumsal düzeyde, özellikle Suudi Arabistan'daki geniş Yemenli topluluklar, yeni gelen göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırmakta; istihdam, barınma ve uyum süreçlerinde sosyal destek sunmaktadır. Üçüncüsü, kültürel düzeyde, coğrafi yakınlık ve dil-din-adet benzerlikleri, Yemenlilerin Körfez'e uyumunu görece kolaylaştırmıştır (IOM, 2021).

Makroekonomik açıdan ise, göçmen havaleleri Yemen ekonomisinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Dünya Bankası (2022) verilerine göre, Yemen'e gönderilen havaleler GSYİH'nin %20-30'unu oluşturarak ülke ekonomisinin temel dayanağı haline gelmiştir. Bu havaleler yalnızca ailelerin tüketim ihtiyaçlarını (gıda, barınma, eğitim, sağlık) karşılamakla kalmamakta, aynı zamanda yerel para biriminin istikrarını korumakta ve ulusal ekonominin tamamen çökmesini önlemektedir. İç savaş ve krizler nedeniyle petrol

ve gaz gelirlerinin büyük ölçüde düşmesi, Yemenli aileleri Körfez'deki işçilerin döviz girdilerine bağımlı kılmıştır.

Dolayısıyla göç, bireysel ya da ailevi bir tercih olmaktan çıkıp Yemen toplumunda yapısal bir olgu hâline gelmiştir. Göçmen, yalnızca kendi geçimini sağlamak için değil, aynı zamanda geniş ailesinin ya da köyünün geçiminde de kolektif bir sağlayıcı olarak görülmektedir. Eğitim, evlilik ve ailevi istikrar gibi stratejiler çoğu zaman yurt dışında çalışan bir bireyin desteğine bağlanmıştır. Böylece göç, Yemen kimliğinin ve Körfez ile olan ilişkilerin kurucu unsurlarından biri hâline gelmiştir.

Bununla birlikte Yemenli göçmenlerin Körfez'deki varlığı, siyasi ve güvenlik boyutları olan bir mesele olarak da değerlendirilmiştir. Körfez ülkeleri açısından Yemenli işçiler, bir yandan iş gücü açığını kapatırken, diğer yandan Yemen'deki istikrarsızlıklar nedeniyle potansiyel siyasi ve güvenlik risklerini de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, zaman zaman göçmen politikalarında sıkılaştırmalar ya da yeniden düzenlemeler gündeme gelmiştir. Ancak tüm bu dalgalanmalara rağmen, Yemen-Körfez iş gücü ilişkisi coğrafi ve tarihsel yakınlığın doğal bir sonucu olarak görece sağlam kalmıştır (Halliday, 1992; IOM, 2021).

Sonuç itibarıyla Yemenli göçmenlerin Körfez'deki deneyimlerini incelemek, sadece bir iş gücü göçü meselesini anlamakla sınırlı değildir. Aynı zamanda Yemen'in komşu ülkelerle olan ilişkilerinin dinamiklerini, toplumların krizler karşısındaki uyum kapasitesini ve ekonomik-siyasi faktörlerin toplumsal kimlikler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, söz konusu olguyu üç temel boyutta ele alacaktır: Yemenlilerin Körfez'e göçünü motive eden nedenler, Körfez'de karşılaştıkları zorluklar ve bu olgunun hem Yemen'e hem de Körfez ülkelerine yansıyan sonuçları.

1.Literatür Taraması

Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine yönelik göçü, Orta Doğu'daki işgücü hareketliliğinin önemli bir bileşenini oluşturur. Bu literatür taraması, mevcut akademik çalışmaların Yemenli göçmenlerin göç nedenleri, karşılaştıkları zorluklar ve göçün etkilerine dair bulgularını sistematik bir şekilde incelemektedir. Mevcut literatür (al-Rumaihi, 2002; Halliday, 2001) ekonomik zorlukları vurgularken, güvenlik faktörlerinin göç kararları üzerindeki etkisini yeterince analiz etmemektedir. Bu çalışma, bu boşluğu siyasi krizlerin göç dinamikleriyle ilişkisini kurarak doldurmayı amaçlamaktadır.

Yemen'den Körfez ülkelerine göçün temel nedenleri üzerine yapılan çalışmalar, ekonomik, sosyal, politik ve güvenlik faktörlerinin karmaşık bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Al-Rumaihi (2002), Yemen'deki ekonomik yapısal sorunların ve istihdam olanaklarının kısıtlılığının göçü zorunlu kıldığını savunur. Dünya Bankası (2022) verileri de bu görüşü destekler şekilde, Yemen'deki işsizlik oranının genel nüfusta %30'a, genç nüfusta ise %50'ye yaklaştığını göstermektedir. Göçün sosyal boyutuna odaklanan al-Himyarî (2018), Yemen toplumunda göçün sadece bireysel bir gelir kaynağı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ailelerin yaşam standartlarını yükseltmek, çocukların eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal statü kazandırmak için stratejik bir araç olarak işlev gördüğünü belirtmektedir. Çalışma, göçün Yemen toplumunda uzun yıllardır yerleşmiş bir kültürel olgu haline geldiğini ve bireylerin sosyal güvenliğini güçlendiren bir mekanizma haline geldiğini vurgulamaktadır.

Politik ve güvenlik faktörlerine ilişkin olarak, Halliday (2001) ve Van Hear (1995), Yemen'in modern tarihindeki devlet zayıflığı, iç savaşlar ve bölgesel müdahalelerin milyonlarca Yemenlinin Körfez'e yönelmesinde belirleyici rol oynadığını ortaya

koymaktadır. Özellikle 1990-1991 Körfez Savaşı sırasında Yemen'in Irak'a yakın tutum alması sonucu yaklaşık bir milyon Yemenlinin Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten sınır dışı edilmesi, göçün politik boyutunun en çarpıcı örneklerinden biri olarak gösterilmektedir (Van Hear, 1995).

Eğitim ve akademik fırsatların göç üzerindeki etkisine ilişkin olarak, Al-Mikhlafi (2020), Yemen'deki yükseköğretim altyapısının zayıflığı ile Körfez ülkelerinin sunduğu burs imkanlarının, Yemenli öğrenciler için önemli bir çekim gücü oluşturduğunu belirtmektedir. Çalışma, Körfez ülkelerinde eğitim gören Yemenlilerin önemli bir kısmının mezuniyet sonrasında bölgede kalmasıyla eğitimin kalıcı göçün bir aracı haline geldiğini göstermektedir.

Körfez ülkelerindeki göçmen işçilerin karşılaştığı zorluklara ilişkin literatür, özellikle Kefalet Sistemi (Kafala) ve yerleştirme politikalarının yarattığı yapısal sorunlara odaklanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü (2021) ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (2020) raporları, kefil sistemine tabi Yemenli işçilerin çalışma koşullarının, ikamet izinlerinin yenilenmesinde ve ülkeyi terk etme haklarında karşılaştıkları zorlukları belgelemektedir. Ekonomik zorluklar ve sömürü konusundaki çalışmalarda, El-Nefise (2018), Körfez ülkelerinde milliyete dayalı ücret eşitsizliklerinin varlığına dikkat çekmektedir. Çalışma, aynı mesleklerdeki Arap ve Asyalı işçiler arasında ücret farkı olduğunu ve Yemenli işçilerin genellikle Mısırlı veya Sudanlı meslektaşlarından daha düşük ücret aldığını belirtmektedir.

Sosyal ve psikolojik zorluklara ilişkin olarak, Muhammed (2022), Yemenli göçmenlerin durumunu aşına kültürel sahne içinde yabancılaşma olarak tanımlamaktadır. Çalışma, aileyi geçindirme yükü ile işini kaybetme korkusunun birleşerek psikosomatik hastalıklara ve kronik kaygıya yol açtığını ortaya koymaktadır. Güvenlik ve siyasi zorluklar bağlamında, İnsan Hakları İzleme Örgütü (2016) raporları, 2015 sonrası dönemde Körfez'deki Yemenlilerin artırılmış güvenlik incelemelerine tabi tutulduğunu ve Yemen'deki menşe bölgelerine dayalı olarak ikamet izinlerinin engellendiğini belgelemektedir. Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine göçünün, hem Yemen hem de Körfez ülkeleri açısından önemli ekonomik ve sosyal sonuçları olmuştur. Dünya Bankası (2023) verileri, Yemen'in havale gelirlerinin GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu ülkelerden biri olduğunu ve 2022 yılında yaklaşık 3,8 milyar ABD doları tutarındaki havalenin ülkenin toplam GSYİH'sının yaklaşık %18'ini oluşturduğunu göstermektedir. Bu havalelerin ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamada ve ulusal para biriminin istikrarını korumada kritik rol oynadığı belirtilmektedir (Dünya Gıda Programı, 2022; IMF, 2022).

Bununla birlikte, literatür havalelere bağımlılığın yarattığı olumsuz etkilere de dikkat çekmektedir. Dünya Bankası (2021), Yemenli ailelerin %72'sinin tamamen veya kısmen göçmen havalelerine bağımlı olduğunu ve bu durumun uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik model oluşturmadığını belirtmektedir. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü (2022) raporu, 2015'ten bu yana Yemenli doktorların %40'tan fazlasının göç etmesiyle sağlık sektörünün işleyişinin felce uğradığını ortaya koymaktadır. Körfez ülkeleri üzerindeki etkilere ilişkin olarak, Suudi Arabistan Çalışma Bakanlığı (2022) raporu, Yemenlilerin Krallık'taki inşaat sektörü işgücünün %15'ini oluşturduğunu ve bu sektörde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Dubai Ticaret Odası (2021) ise Yemenli tüccarların BAE ile Yemen arasındaki ticaret hacminin %20'sine katkıda bulunduğunu raporlamaktadır.

Sosyal etkiler bağlamında, Kral Suud Üniversitesi (2019) tarafından yapılan bir çalışma, on yıllarca süren göçün Yemen halkı ile Körfez halkları arasında önemli bir kültürel ve sosyal yakınlaşma sağladığını belirtmektedir. Buna karşılık, Uluslararası Çalışma Örgütü

(2020) ve UNICEF (2021) raporları, aile reisinin uzun süreli yokluğunun Yemen’de aile yapısında değişikliklere yol açtığını ve özellikle çocuklar üzerinde psikolojik etkiler yarattığını göstermektedir. Bu konuyla alakalı araştırmalar, Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine göçünün çok boyutlu bir olgu olduğunu ve hem gönderen hem de alan ülkeler üzerinde karmaşık etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Mevcut çalışmalar, göçün ekonomik, sosyal, politik ve güvenlik boyutlarının birbiriyle iç içe geçtiğini ve bu olgunun anlaşılmasının çok disiplinli bir yaklaşım gerektirdiğini göstermektedir.

2.Yemen’den Körfez Ülkelerine Göçü Tetikleyen Faktörler

Araştırma bulguları, Yemenlilerin Körfez ülkelerine göç etmesinin çok boyutlu nedenlere dayandığını göstermektedir. Ekonomik faktörler birincil belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Yemen’deki ekonomik darboğaz, düşük ücretler ve yüksek işsizlik oranı (genel nüfusta %30, genç nüfusta %50), Körfez’deki görece yüksek maaşlar (Yemen’dekinin 4-6 katı) ve istihdam olanaklarıyla birleşince göç, bireyler için bir tercih değil, toplumun büyük bir kısmı için zorunlu bir hayatta kalma stratejisi haline gelmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere, Körfez ülkeleri ile Yemen arasındaki ücret farkı, göçün en temel itici gücünü oluşturmaktadır.

Tablo 1: Yemen ile Körfez Ülkeleri Arasındaki Ortalama Ücret Farkı

Ülke / Bölge	Ortalama Aylık Ücret (USD)	Notlar
Yemen	50 - 200	İç savaş ve ekonomik kriz nedeniyle ücretler asgari yaşam maliyetini karşılamıyor
Suudi Arabistan	500 - 2.000	En büyük Yemenli göçmen topluluğu; maaşlar sektöre göre değişiyor
BAE	600 - 2.500	Hizmet sektöründe yoğun, daha nitelikli işlerde daha yüksek ücretler
Kuveyt	500 - 1.800	Barınma ve yemek desteği sıklıkla sağlanıyor
Katar	700 - 2.500	Daha yüksek ücret imkânı; ancak Yemenli işçi sayısı sınırlı
Umman	400 - 1.200	Düşük vasıflı işçiler için Körfez ortalamasının biraz altında

Kaynak: Gulf Labour Markets, Migration and Population Programme (GLMM); International Labour Organization (ILO) raporları; Migrant-Rights.org saha verileri; Wage Centre (2022-2023).

Sosyal nedenler de göçte önemli bir rol oynamaktadır. Göç, Yemen toplumunda uzun yıllardır yerleşik bir kültürel olgu haline gelmiş ve bireylerin sosyal güvenliğini güçlendiren bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Özellikle gençler için Körfez ülkelerinde çalışmak prestij ve sosyal statü kazandıran bir unsur olarak görülmektedir. Tablo 2’de sunulan veriler, 2010-2020 döneminde Körfez ülkelerindeki Yemenli göçmen sayısındaki artışı göstermektedir.

Tablo 2: 2010 ve 2020 Yılları Arasındaki Yemenli Göçmen Rakamları

Ülke	2010 (tahmini)	2020 (tahmini)	Değişim (%)	Sosyal-Ekonomik Etkenler	Kaynaklar
Suudi Arabistan	~1,000,000-1,300,000	~1,500,000-2,000,000	↑ %30-50	2015 sonrası savaş, özel sektörde iş fırsatları	IOM, Saudi Ministry of Labor
Birleşik Arap Emirlikleri	~200,000-300,000	~300,000-500,000	↑ %50	Ekonomik büyüme, hizmet sektörlerinde iş olanakları	FCSA UAE
Umman	~70,000-100,000	~100,000-150,000	↑ %40	Tarihsel ve kültürel bağlar	NCSI Oman
Kuveyt	~40,000-60,000	~50,000-80,000	↑ %25	2015 sonrası göç sınırlamaları	PACI Kuwait
Katar	~20,000-30,000	~30,000-50,000	↑ %50	Altyapı projeleri ve iş gücü talebi	PSA Qatar
Bahreyn	~10,000-15,000	~15,000-25,000	↑ %50	İnşaat ve hizmet sektörleri	Ministry of Labor Bahrain

Kaynak: IOM (International Organization for Migration), FCSA UAE, NCSI Oman, PACI Kuwait, PSA Qatar, Ministry of Labor Bahrain, Al Arabiya (2020).

Politik ve güvenlik faktörleri de göçte belirleyici rol oynamaktadır. Araştırma bulguları, Yemen'in modern tarihindeki devlet zayıflığı, iç savaşlar ve bölgesel müdahalelerin milyonlarca Yemenlinin Körfez'e yönelmesinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Özellikle 2015'te başlayan iç savaş, çatışmadan kaçış ve ekonomik çöküş nedeniyle göçü bir "hayatta kalma stratejisi" haline getirmiştir.

Eğitim ve akademik fırsatlar da göçte önemli bir rol oynamaktadır. Yemen'deki yükseköğretim altyapısının zayıflığı ve Körfez ülkelerinin sunduğu burs imkanları, Yemenli öğrenciler için önemli bir çekim gücü oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, 2015 sonrası dönemde Körfez üniversitelerindeki Yemenli öğrenci sayısının %300'den fazla arttığını göstermektedir.

Körfez ülkelerinin cazibesi, coğrafi yakınlık, dilsel ve kültürel benzerlikler, sosyal ağlar ve ekonomik fırsatlar gibi faktörlerin birleşimiyle açıklanmaktadır. Tablo 3'te görüldüğü üzere, Körfez ülkelerindeki yüksek yabancı nüfus oranı, bu ülkelerin göçmen işgücüne bağımlılığını göstermektedir. Körfez ülkelerindeki yüksek yabancı nüfus oranı, bu ülkelerin yalnızca göç almasıyla kalmayıp aynı zamanda göçmen işgücüne ciddi ölçüde bağımlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, Körfez ekonomilerinin belirli sektörlerdeki iş gücü ihtiyacını karşılamak için yabancı işçileri stratejik bir kaynak olarak gördüğünü vurgulamaktadır.

Tablo 3: Körfez Ülkelerinde Yabancı Nüfus Oranları (2022 Verileri)

ÜLKE	YABANCI NÜFUS (MİLYON)	TOPLAM NÜFUS (MİLYON)	YABANCI ORANI (%)
SUUDİ ARABİSTAN	~13.4	~32.2	~41.6 %
BAE	~8.96	~10.29	~87.1 %
KUVEYT	~3.09	~4.59	~67.3 %
KATAR	~2.53	~2.88	~87.9 %
BAHREYN	~0.81	~1.52	~53.2 %
UMMAN	~1.89	~4.73	~40.1 %

Kaynak: Gulf Labour Markets, Migration and Population Program (GLMM), "GCC: Total Population and Percentage of Nationals and Non-Nationals in GCC Countries (Mid-2022)" / Françoise De Bel Air, *National and Foreign Populations in GCC Countries*.

3.Yemenli Göçmenlerin Körfez Ülkelerindeki Durumu

Yemenli göçmenler Körfez ülkelerinde çok boyutlu zorluklarla karşılaşmaktadır. Yasal ve idari zorluklar, en temel engeller arasında yer almaktadır. Kefalet Sistemi (Kafala), işçiyi çalışma yeteneği, ikamet iznini yenileme ve ülkeyi terk etme üzerinde kontrol sahibi olan kefile bağımlı kılmakta ve bu durum sömürü için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Ayrıca, yerelleştirme politikaları (Saudization, Emiratization) Yemenliler üzerinde giderek artan bir baskı yaratmaktadır.

Ekonomik zorluklar ve sömürü de önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Araştırma bulguları, milliyete dayalı ücret eşitsizliklerinin varlığına ve Yemenli işçilerin genellikle diğer Arap ülkelerinden gelen işçilere göre daha düşük ücret aldığına işaret etmektedir. Ayrıca, ücretlerin geri tutulması, pasaportlara el konulması ve insanlık dışı yaşam koşulları gibi sömürüye dayalı uygulamalar yaygın olarak görülmektedir.

Sosyal ve psikolojik zorluklar da Yemenli göçmenlerin deneyimini olumsuz etkilemektedir. Araştırma bulguları, Yemenli göçmenlerin durumunu "aşına kültürel sahne içinde yabancılaştırma" olarak tanımlamaktadır. İçerideki aileyi geçindirme yükü ve işini kaybetme korkusunun birleşmesi, psikosomatik hastalıklara ve kronik kaygıya yol açmaktadır. Ayrıca, Yemenli toplulukların genellikle kendi içine kapalı kalmaları ve entegrasyon zorlukları yaşamaları, sosyal izolasyona yol açmaktadır.

Güvenlik ve siyasi zorluklar da göçmenlerin karşılaştığı önemli engeller arasında yer almaktadır. Araştırma bulguları, 1990-1991 Körfez Savaşı sırasında yaklaşık bir milyon Yemenlinin toplu sınır dışı edilmesinin, göçmen statüsünün kırılganlığının en çarpıcı örneği olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 2015 sonrası dönemde artan güvenlik incelemeleri ve parasal havale kısıtlamaları, Yemenli göçmenlerin durumunu daha da zorlaştırmıştır.

4.Yemenlilerin Körfez Ülkelerine Göçünün Yansımaları

Araştırma bulguları, Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine göçünün hem Yemen hem de Körfez ülkeleri üzerinde önemli ekonomik ve sosyal etkiler yarattığını göstermektedir.

Yemen üzerindeki etkiler açısından, göçmenlerin gönderdiği finansal havaleler öne çıkmaktadır. Tablo 4'te görüldüğü üzere, 2022 yılında Yemen'e yaklaşık 3,8 milyar ABD doları tutarında havale gönderilmiştir ve bu rakam ülkenin GSYİH'sının yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır. Bu havaleler, milyonlarca aile için ana hayat damarı olup, aşırı yoksulluk oranlarının düşürülmesinde ve temel ihtiyaçların karşılanmasında kritik rol oynamaktadır. Ayrıca, yabancı havaleler ulusal para biriminin tamamen çökmesini önlemede önemli bir etken olmaktadır.

Tablo 4: Yemenli Göçmenlerin Körfez Ülkelerinden Yaptığı Havaleler (2022 Tahminleri)

Gönderen Ülke	Tahmini Havale Hacmi (Milyon ABD Doları)	Toplam Havaleler İçindeki Yüzde Payı	Ana Veri Kaynağı
Suudi Arabistan	2,200- 2,500	%60- %65	Suudi Arabistan Merkez Bankası (SAMA), 2023
Birleşik Arap Emirlikleri	750 - 900	%20 - %23	Birleşik Arap Emirlikleri Merkez Bankası, 2022
Kuveyt	250 - 300	%6 - %8	Kuveyt Ulusal Bankası, 2022
Umman	150 - 200	%4 - %5	Umman Merkez Bankası, 2022
Katar	100 - 150	%2 - %4	Katar Merkez Bankası, 2022
Bahreyn	50 - 70	%1 - %2	Bahreyn Merkez Bankası, 2022
Toplam	~3,800	%100	Dünya Bankası Toplulaştırması, 2023

Kaynak: Dünya Bankası, *Migration and Development Brief* (2023); Suudi Arabistan Merkez Bankası (SAMA, 2023); Birleşik Arap Emirlikleri Merkez Bankası (2022); Kuveyt Ulusal Bankası (2022); Umman Merkez Bankası (2022); Katar Merkez Bankası (2022); Bahreyn Merkez Bankası (2022).

Bununla birlikte, araştırma bulguları havalelere bağımlılığın yarattığı olumsuz etkilere de dikkat çekmektedir. Beyin göçü, Yemen'i en yetenekli insan kaynaklarından yoksun bırakmaktadır. Özellikle 2015'ten bu yana Yemenli doktorların %40'tan fazlasının göç etmiş olması, sağlık sektörünün işleyişini felce uğratmıştır. Ayrıca, Yemenli ailelerin %72'sinin tamamen veya kısmen göçmen havalelerine bağımlı olması, kronik bir ekonomik bağımlılık durumu yaratmaktadır. Körfez ülkeleri üzerindeki etkiler açısından, Yemenli işçilerin inşaat, ticaret ve hizmet sektörlerinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Örneğin, Suudi Arabistan'daki inşaat sektörü işgücünün %15'ini Yemenliler oluşturmaktadır. Ayrıca, Yemenli tüccarlar BAE ve Yemen arasındaki ticaret hacminin %20'sine katkıda bulunmaktadır. Ancak, büyük sayıdaki yabancı işçi kitlesi, temel hizmetler üzerinde baskı oluşturmakta ve özellikle siyasi gerilim dönemlerinde bazı Körfez ülkeleri için güvenlik zorlukları yaratmaktadır.

Sosyal düzeydeki etkiler açısından, on yıllarca süren göç, Yemen halkı ile Körfez halkları arasında önemli bir kültürel ve sosyal yakınlaşma sağlamıştır. Ancak, aile reisinin uzun

sürekli yokluğu Yemen’de aile yapısında değişikliklere yol açmakta ve özellikle çocuklar üzerinde psikolojik etkiler yaratmaktadır. Araştırma bulguları, Yemenli göçmen çocukların %60’ının baba yokluğu nedeniyle psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir.

5.Tartışma

Bu araştırmanın bulguları, Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerine göçünün çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Göçün nedenleri, karşılaşılan zorluklar ve göçün etkileri birbiriyle yakından ilişkili olup, bu olgunun anlaşılması çok disiplinli bir yaklaşım gerektirmektedir. Araştırma bulguları, göçün başlıca nedenlerinin ekonomik faktörler, güvenlik ve istikrar arayışı ile akademik fırsatlar olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, önceki çalışmalarla (al-Rumaihi, 2002; Halliday, 2001) tutarlılık göstermektedir. Ancak, bu araştırma göçün sosyal boyutuna ve özellikle gençler için prestij ve sosyal statü kazandıran bir unsur olarak görülmesine daha fazla vurgu yapmaktadır.

Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerinde karşılaştığı zorluklara ilişkin bulgular, özellikle Kefalet Sistemi ve yerelleştirme politikalarının yarattığı yapısal sorunlara dikkat çekmektedir. Bu bulgular, Uluslararası Af Örgütü (2021) ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (2020) raporlarıyla uyumludur. Ancak bu araştırma göçmenlerin karşılaştığı psikolojik zorluklara ve aşına kültürel sahne içinde yabancılaşma olgusuna daha fazla odaklanmaktadır. Göçün etkilerine ilişkin bulgular, hem Yemen hem de Körfez ülkeleri üzerindeki ekonomik ve sosyal sonuçları ortaya koymaktadır. Özellikle havalelerin Yemen ekonomisi için hayati bir rol oynadığına ve milyonlarca aileyi desteklediğine dair bulgular, Dünya Bankası (2023) ve Dünya Gıda Programı (2022) raporlarıyla tutarlılık göstermektedir. Ancak bu araştırma, havalelere bağımlılığın yol açtığı olumsuz etkilere ve özellikle beyin göçü sonucu ortaya çıkan kayıplara daha fazla vurgu yapmaktadır.

Bu çalışmanın özgün katkısı, Yemenli göçmenlerin deneyimlerini ‘aşına kültürel sahne içinde yabancılaşma’ (Muhammed, 2022) kavramıyla çerçeveleyerek, kültürel yakınlığın entegrasyonu garanti etmediğini teorik düzeyde göstermesidir. Araştırmanın sınırlılıkları arasında, özellikle güvenlik ve siyasi zorluklara ilişkin verilerin kısıtlı olması ve bazı konularda (örneğin, kadın ve çocuk göçmenlerin deneyimleri) daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulması yer almaktadır. Gelecek araştırmalar, bu konulara daha fazla odaklanabilir ve göçün uzun vadeli etkilerini daha kapsamlı bir şekilde inceleyebilir.

6.Öneriler

Bu araştırmanın bulguları ışığında, Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerindeki durumunu iyileştirmeye ve göçün olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Körfez Ülkeleri İçin Öneriler

1. Kefalet Sisteminin Reform Edilmesi: Körfez ülkeleri, mevcut Kefalet Sistemi’ni (Kafala) gözden geçirerek işçilerin haklarını koruyan daha adil bir sistem oluşturmalıdır. Bu reform, işçilerin kefile bağımlılığını azaltmalı, iş değiştirme ve ülkeyi terk etme haklarını güvence altına almalıdır. Körfez ülkeleri, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) standartlarına uygun olarak Kefalet Sistemi’ni (Kafala) işçi haklarını merkeze alan bir modelle dönüştürmelidir. Bu, özellikle işçi hareketliliğini ve yasal korumaları güvence altına alacak yasal reformları içermelidir (ILO, 2021).

2. Adil İş Yasaları ve Göçmen Haklarının Korunması: Körfez ülkeleri, göçmen işçilerin haklarını koruyan daha güçlü yasal çerçeveler oluşturmalı ve bu yasaların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. Bu, ücret eşitliği, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, güvenli çalışma koşulları ve sosyal güvenlik haklarını içermelidir.
3. Yerelleştirme Politikalarının Göçmen Haklarıyla Uyumlu Hale Getirilmesi: Yerelleştirme politikaları (Saudization, Emiratization), göçmen işçilerin haklarını ihlal etmeden ve onları ani işsizliğe maruz bırakmadan uygulanmalıdır. Bu politikalar, kademeli bir geçiş süreci ve alternatif istihdam olanakları sunulmasını içermelidir.
4. Sosyal ve Kültürel Entegrasyonun Desteklenmesi: Körfez ülkeleri, Yemenli göçmenlerin sosyal ve kültürel entegrasyonunu destekleyecek programlar geliştirmelidir. Bu, dil kursları, kültürel değişim programları ve toplumlar arası diyalog platformlarını içermelidir.
5. Güvenlik İncelemelerinin İnsan Haklarıyla Uyumlu Hale Getirilmesi: Güvenlik endişeleri, göçmenlerin temel haklarını ihlal etmeden ve ayrımcılığa yol açmadan ele alınmalıdır. Güvenlik incelemeleri şeffaf ve adil bir şekilde yapılmalıdır.

Yemen İçin Öneriler

1. Ekonomik Altyapının ve İş Piyasasının Geliştirilmesi: Yemen, ülke altyapısını ve iş piyasasını geliştirerek göçe uzun vadeli bağımlılığı azaltmalıdır. Bu, özellikle tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdam olanakları yaratmayı içermelidir.
2. Eğitim Sisteminin Güçlendirilmesi: Yemen, eğitim sistemini güçlendirerek ve özellikle yükseköğretim alanında yatırım yaparak beyin göçünü kaybetmeyi önlemelidir. Bu, üniversitelerin altyapısının iyileştirilmesini, akademik personelin desteklenmesini ve öğrencilere burs imkanları sunulmasını içermelidir.
3. Havalelerin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönlendirilmesi: Yemen, göçmenlerden gelen havalelerin sadece tüketim için değil, aynı zamanda üretken yatırımlar için de kullanılmasını teşvik etmelidir. Bu, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve yerel ekonomilerin güçlendirilmesi yoluyla gerçekleştirilebilir.
4. Sosyal Güvenlik Ağlarının Oluşturulması: Yemen, özellikle göçmen aileleri için sosyal güvenlik ağları oluşturmalıdır. Bu, sağlık hizmetleri, eğitim desteği ve sosyal yardımları içermelidir.

Uluslararası Örgütler İçin Öneriler

1. Göçmen Haklarının İzlenmesi ve Raporlanması: Uluslararası örgütler, Körfez ülkelerindeki Yemenli göçmenlerin haklarının izlenmesi ve raporlanması için mekanizmalar geliştirmelidir. Bu, özellikle işçi hakları, yaşam koşulları ve ayrımcılık konularına odaklanmalıdır.
2. Teknik Destek ve Kapasite Geliştirme: Uluslararası örgütler, Körfez ülkelerine ve Yemen'e göç yönetimi konusunda teknik destek sağlamalı ve kapasite geliştirme programları düzenlemelidir.
3. Bölgesel İşbirliğinin Teşvik Edilmesi: Uluslararası örgütler, Körfez ülkeleri ve Yemen arasında göç konusunda bölgesel işbirliğini teşvik etmelidir. Bu, ikili ve çok taraflı anlaşmaların geliştirilmesini ve göçün yönetilmesine dair ortak stratejilerin oluşturulmasını içermelidir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Kadın ve Çocuk Göçmenlerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Gelecek araştırmalar, özellikle kadın ve çocuk göçmenlerin deneyimlerine daha fazla odaklanmalıdır. Bu,

göçün toplumsal cinsiyet boyutunu ve çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir.

2. Göçün Uzun Vadeli Etkilerinin İncelenmesi: Gelecek araştırmalar, göçün uzun vadeli ekonomik ve sosyal etkilerini incelemelidir. Bu, özellikle havalelere bağımlılığın sürdürülebilirliği ve beyin göçünün kaybının uzun vadeli sonuçları açısından önemlidir.
3. Karşılaştırmalı Araştırmalar: Gelecek araştırmalar, Yemenli göçmenlerin deneyimlerini diğer göçmen gruplarının deneyimleriyle karşılaştırmalı olarak incelemelidir. Bu, göçmenlerin karşılaştığı zorlukların ve göçün etkilerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Sonuç

Yemenli göçmenlerin Körfez ülkelerindeki deneyimi, göç olgusunun bölgedeki ekonomi, politika ve sosyal yapıyla nasıl iç içe geçtiğini gösteren açık bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışma göstermiştir ki, Yemenli göçünün motivasyonları ekonomik, sosyal, siyasi, eğitimsel nedenler ve güvenlik nedenleri olmak üzere çok boyutlu ve birbirine bağlıdır. Yemenliler, bu göç yoluyla yaşam standartlarını yükseltmeyi, ailelerini korumayı, daha iyi eğitim ve iş fırsatları elde etmeyi ve ülkelerinde yaşanan çatışmalardan kaçmayı amaçlamaktadırlar. Buna karşın, Körfez ülkelerinin sunduğu fırsatlara rağmen, Yemenli göçmenler önemli ve karmaşık zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Hukuki ve idari engeller, maaş farklılıkları, ekonomik sömürü, psikolojik baskılar ve sosyal-kültürel entegrasyon güçlükleri bunların başlıcalarıdır. Ayrıca, güvenlik ve siyasi faktörler zaman zaman ek engeller oluşturarak göç deneyimini riskli ve zorlu bir hale getirmektedir; buna rağmen göç, ekonomik ve eğitimsel fırsatlar sunmaya devam etmektedir.

Öte yandan, Yemenli göçmenler, finansal havaleler yoluyla Yemen ekonomisine önemli katkılar sağlamış, ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamasına destek olmuş ve görece istikrarlı bir yaşam imkânı sunmuşlardır. Göç, aynı zamanda bilgi ve beceri transferi, gençler için akademik ve mesleki gelişim fırsatları gibi boyutlarda da etkili olmuştur. Körfez ülkelerindeki eğitim programları ve burslar, Yemenli gençlerin potansiyelini açığa çıkaran bir araç haline gelmiştir.

Yemenli göçmenlerin deneyimi, sadece geçim arayışından ibaret olmayan, çok boyutlu bir köprü işlevi görmektedir. Bu bağlamda, Yemenli işçilerin haklarını koruyan daha adil ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi, göçmenlerin sosyal entegrasyonunu destekleyecek mekanizmaların oluşturulması ve Yemen içindeki kalkınmanın güçlendirilmesi, göçe olan bağımlılığı azaltmak açısından kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, Yemenli göçmenlerin Körfez deneyimi, küresel iş gücü göçünün yapısal eşitsizlikler ve bölgesel dinamiklerle nasıl iç içe geçtiğini gösteren bir vaka çalışmasıdır. Bu çalışma, göç politikalarının insan odaklı bir yaklaşımla yeniden tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kaynakça

- Abdullah El-Nefise, A. (2018). Körfez Ekonomi Dergisi, 45(2), 45-60.
- Al Arabiya. (2020, 15 Ekim). Yemen'de döviz transferleri: Hayatta kalmanın tek yolu. <https://www.alarabiya.net>
- Al-Himyari, A. (2018). Yemen'de göç ve sosyal yapı. Yemen Araştırmaları Dergisi, 15(2), 45-60.
- الحميري، ع. (2018). ثقافة الاغتراب في المجتمع اليمني: قراءة اجتماعية. صنعاء: المركز اليمني للدراسات.
- Edens, B. Y. (2015). YEMEN-HİRRAN'DA BİR İSLAM ÖNCESİ GEÇ EVRE MEZARLIĞI. TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, (18), 205-224.
- الرميحي، م. (2002). مستقبل العلاقات اليمنية - الخليجية. مركز الإمارات للدراسات والبحوث <https://124.im/NZue>
- Al-Mikhlaifi, A. (2020). Beyin göçü ve çatışma içindeki Yemen'de yükseköğretimin geleceği. Sana'a: Sana'a Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Al-Mikhlaifi, A. (2020). Yemeni students in the Gulf: Education and migration. Middle East Journal of Social Sciences.
- Almasmari, H. (2018). Yemenli işçiler savaş ortasında BAE'de belirsizlikle karşı karşıya. The National.
- Amnesty International. (2021). Subject to exploitation: How the kafala system in Saudi Arabia leads to migrant worker abuse. London.
- Birks, J. S., & Sinclair, C. A. (2020). Arab manpower (RLE economy of Middle East): The crisis of development. Routledge.
- Bsheer, R. (2018). Suudi-Yemen ilişkileri tarihi: Sınır savaşlarından bölgesel rekabete. Sana'a: Sana'a Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Central Bank of Bahrain. (2022). Annual economic review. Manama.
- Central Bank of Oman. (2022). Financial stability report. Muscat.
- Central Bank of the UAE. (2022). Annual report. Abu Dhabi.
- Central Bank of Yemen. (2021). Field study on the impact of remittances on small enterprises. Sana'a.
- Chaudhry, K. A. (1997). The price of wealth: Economies and institutions in the Middle East. Cornell University Press.
- Economic Newspaper. (2022, January 10). "Saudization" targets 12 activities in the retail sector during 2022. Al-Iqtisadiya.
- FCSA UAE. (2020). Birleşik Arap Emirlikleri nüfus ve göç istatistikleri. Federal Competitiveness and Statistics Authority. <https://www.fcsa.gov.ae>
- Gulf Migration Database. (2022). GCC total population and percentage of nationals and non-nationals. <https://gulfmigration.grc.net>
- Halliday, F. (1992). Yemen and the Gulf States: The politics of regional integration. London: Saqi Books.
- Halliday, F. (2013). Arabia without sultans. Saqi.

- Human Rights Watch. (2016). "We are not treated like humans": Discrimination and abuse against Yemeni migrant workers in Saudi Arabia. New York.
- Human Rights Watch. (2020). "I already bought you": Abuse and exploitation of migrant domestic workers in Oman. New York <https://www.hrw.org/report/2014/10/22/i-already-bought-you/abuse-and-exploitation-female-migrant-domestic-workers>.
- International Crisis Group. (2013). Yemen: Enduring conflicts, threatened transition. Middle East Report, 140.
- YEMEN: ENDURING CONFLICTS, THREATENED TRANSITION Middle East Report N°125 - 3 July 2012 <https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/125-yemen-enduring-conflicts-threatening-transition-arabic.pdf>
- International Monetary Fund. (2022). Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia. Washington, DC.
- International Organization for Migration. (2019). Migration in Oman: A country profile 2019. Muscat.
- International Organization for Migration. (2021). Global migration report 2022. Geneva. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
- International Organization for Migration. (2022). Yemen migration profile. Geneva.
- King Saud University. (2019). Social Integration Study. Riyadh: King Saud University Press.
- Ministry of Labor Bahrain. (2022). Annual report. Manama.
- Muhammed, A. (2022). Yemenli göçmenlerin sosyal ve psikolojik sorunları. El-Arab Dergisi, 15(3), 78-92.
- NCSI Oman. (2022). Statistical yearbook. Muscat: National Centre for Statistics and Information. <https://www.ncsi.gov.om/Elibrary/Pages/LibraryContentDetails.aspx?ItemID=aG5J38Mk%2Bd2iw7szs8X8kw%3D%3D>
- PACI Kuwait. (2022). Annual statistical report. Kuwait City: Public Authority for Civil Information.
- PSA Qatar. (2022). Labor force survey report. Doha: Planning and Statistics Authority.
- Saudi Ministry of Education. (2023). Annual report. Riyadh.
- Saudi Ministry of Labor. (2022). Annual report. Riyadh.
- The Economist. (2021, May 15). Gulf Security Analysis. London.
- UNICEF. (2021). Child Welfare Report. New York.
- UNICEF. (2022). Education in Yemen: An overview. Sana'a.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2022). Yemen situation report. Geneva.
- United States Commission on International Religious Freedom. (2022). Annual report. Washington, DC.
- Van Hear, N. (1995). The impact of the involuntary mass 'return' to Jordan in the wake of the Gulf crisis. International Migration Review, 29(2), 352-374.

- Wilkins, S., & Juusola, K. (2018). Transnational education as a strategy for regional development: The case of Education City in Qatar. *Higher Education Policy*, 31(2), 263-281.
- World Bank. (2020). Migration and Development Brief 35. Washington, DC.
- World Bank. (2021). Yemen Economic Monitor. Washington, DC.
- World Bank. (2022). Yemen economic update. Washington, DC.
- World Bank. (2023). Migration and Development Brief 38. Washington, DC.
- World Food Programme. (2022). Yemen Food Security Update. Rome.
- World Health Organization. (2022). Country Cooperation Strategy: Yemen. Cairo.